

'למה נגרע' – פסח שני

הרב יגאל צעידו

נאמר בספר במדבר פרק ט פסוק ז: 'וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הֲהִמָּה אֵלָיו אֲנַחְנוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה נִגְרַע לְבַלְתִּי הַקָּרִיב אֶת קִרְבֹּן ד' בְּמַעְדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'.

'למה נגרע' הוא שם הקוד - בפרשת פסח שני ופסחי ישראל במדבר.

הפרשה פותחת בכותרת גדולה שם ט, א: 'וַיִּדְבֹר ד' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לְאֹמֶר'.

ורש"י שם לב לתאריך ואומר: 'פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר... ולמה לא פתח בזו, מפני שהוא גנותן של ישראל'.

הגמ' מסכת יבמות בדף עב. ובספרי סד דרשו: 'תניא כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית', וכי כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד.

הפרשה הזו היתה מבחינת התאריך ראויה לפתוח בה את הספר, שכן היא נאמרה חודש לפני תחילת פרשת 'במדבר', אך מכיון שהיא מדברת על גנותם של ישראל, הוחלט שלא לפתוח בה. ומה היא גנותם של ישראל? - הגנות היא שהיה זה הפסח היחיד שהביאו ישראל בכל ארבעים שנות נדודיהם במדבר.

מהי גנותן של ישראל?

דבריו של רש"י צריכים הבנה, זה שלא הקריבו אלא פסח אחד במדבר, היה בגלל שהיו פטורים מלהביא את הפסח. הרי כך הציווי הוא בשמות פרק יב:

(כה) וְהָיָה כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתֵּן ד' לְכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הָעֲבֹדָה הַזֹּאת: (כו) וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לְכֶם: (כז) וְאָמַרְתֶּם זִבַּח פֶּסַח הוּא לַד' אֲשֶׁר פָּסַח עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתֵינוּ הִצִּיל וַיִּקַּד הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ: (כח) וַיִּלְכּוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה ד' אֶת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ:

רש"י מביא שם מפורש: תלה הכתוב מצוה זו בביאתם לארץ ולא נתחייבו במדבר, אלא בפסח אחד שעשו בשנה השנית על פי הדיבור.

היו לזה כל מיני סיבות. הגמרא אומרת במסכת יבמות בדף עב א: 'תנו רבנן כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא היה יום שלא נשבה בו רוח צפונית שהייתה חסרה רוח

מיוחדת במדבר, דבר המסוכן לתינוקות ולכן נמנעו מלמול את הבנים, ומכיוון שהדין הוא 'כָּל עַרְלָא יֵאָכֵל בו', לא היו יכולים להקריב ולאכול את הפסח. לכן, אגב, כאשר נכנסו לארץ עם יהושע עשו ברית מילה המונית בגלגל, במקום שנקרא 'גבעת הערלות'.

כך או כך יוצא שלא מובן מהי גנותן של ישראל בכך שלא הקריבו את הפסח - הרי כך הם נצטוו בכך, ואין לומר שעצם התעכבותם במדבר ארבעים שנה היא גנותם כיון שאם כן אין שייכות לזה בדווקא למצוות הפסח והדבר חמור יותר במצוות אחרות שלא קיימו כלל - מצוות התלויות בארץ וכיו"ב.

שום דבר לא אבוד

זוכרים את הקוד בו פתחתנו? 'למה נגרע'?

הרבי מליובאוויטש מסביר כאן דבר עמוק - בני ישראל שהיו 'טמאים לנפש אדם' ולא יכלו להקריב את הפסח, באים אל משה ורוצים להקריב את הפסח 'במועדו'. משה רבנו היה צריך לומר להם משהו בסגנון - 'חבר'ה, תבינו, 'עבר זמנו בטל קרבנו'. חוץ מזה אתם הרי טמאים וצריכים לחכות שבעה ימים כדי להיטהר, אז זה בכל אופן לא יוכל לצאת 'במועדו'. לא נורא הפעם אתם טמאים - ולכן אתם לא יכולים. בפעם הבאה תשמרו שלא להיטמא...! אבל הוא עונה להם אחרת, במדבר פרק ט פסוק ח: 'וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשֶׁה עֲמְדוּ וְאַשְׁמְעָה מִה יִצְוֶה ד' לְכֶם'.

הקב"ה מפתיע אותנו ואומר שם ט, י-ב: "דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לְנֶפֶשׁ או בְּדֶרֶךְ רְחֻקָה לְכֶם או לְדַרְתֵּיכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לְד': בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרִבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל מִצְוֹת וּמִרְרִים יֵאָכְלֶהוּ: לֹא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר וְעֵצָם לֹא יִשְׂבְּרוּ בוּ כָּל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ".

כן, לא רק מי שהיה טמא, אלא גם מי שלדורותיכם יהיה טמא ואפילו אם במזיד לא עשה פסח ראשון - על פי הרמב"ם בהלכות קרבן פסח פרק ה"ב: 'כיצד מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון אם הזיד ולא הקריב בשני חייב כרת ואם שגג או נאנס אף בשני פטור הזיד ולא הקריב בראשון הרי זה מקריב בשני ואם לא הקריב בשני אף על פי ששגג הרי זה חייב כרת שהרי לא הקריב קרבן ה' במועדו והיה מזיד אבל מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון אע"פ שהזיד בשני אינו חייב כרת שכבר נפטר בפסח ראשון מן הכרת.

[השגת הראב"ד - מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון אם הזיד. א"א שנה זה במשנתו כרבי ור' נתן ור' חנינא בן עקביא פליגי עליה]. (השגת הראב"ד - אע"פ שהזיד בשני. א"א

עכשיו סותר את דבריו, ומאי שנא טמא ודרך רחוקה והזיד בשני משוגג או נאנס בראשון (הזיד בשני).

נחזור לענינינו, יש לו הזדמנות לעשות פסח שני. שום דבר לא אבוד.

זה דבר מופלא - זו לא מצווה שהקב"ה ציווה, או אפילו לא מצווה שמשם אמר אותה מעצמו, אלא זו מצווה שבאו אנשים טמאים ותבעו לקיים ולא ויתרו יש כאן מאה אחוז איתערותא דלתתא מה שגורם להקב"ה נחת רוח מבניו הקדושים.

שבח שהוא גנות

מסביר הרבי - אתם מבינים מהי הגנות של ישראל? לכאורה זהו השבח הכי גדול של ישראל - אך לכן זו גם גנותם. הרי הדברים הם קל וחומר - אם מספר כה מועט של אנשים ישראלים (אלו רק שני אנשים מישאל ואלצפן) באים ומבקשים מהקב"ה להקריב את הפסח - דבר בלתי הגיוני לחלוטין - והקב"ה נענה להם,

פירוש הרע"ב על במדבר פרק ט פסוק ז: למה נגרע אמר להן וכו' פי' דבר זה כך הוא כמו שהעלו בגמרא שאלה הטמאין מישאל ואלצפן היו שהיו טמאין לנפשות נדב ואביהוא.

תארו לכם מה היה קורה אילו כלל ישראל כולו היו באים ודורשים להקריב את הפסח במדבר במשך ארבעים שנים שם? אז מה נאסר - הקב"ה לא היה נענה להם? יהודים מרגישים שהם צריכים להביא קרבן שמבטא את היותם בני חורין - אז גם אם זה נאסר, קל וחומר שהיה הקב"ה נענה להם!

הפרשה הזו הייתה צריכה לפתוח את ספר במדבר לא רק בגלל התאריכים אלא בגלל החידוש הגדול של הספר. הספר הזה הרי מתאר את הנדודים במדבר.

בספר ירמיה פרק ב פסוק ב נאמר: 'הֲלֹךְ וְקָרַאתָ בְּאֲזְנֵי יְרוּשָׁלַם לְאָמֵר, כֹּה אָמַר ד' זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אֲהַבֵת כְּלוּלֵתֶיךָ, לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמִדְבַר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה'.

מה יותר מתאר את האהבה הגדולה בין ישראל לאביהם שבשמים, מאשר הסיפור הזה של פסח שני?! יהודים שמעו שאמרו להם - 'לא' באופן רשמי, באופן סופי, והם אומרים למשה - 'אין דבר כזה! למה נגרע?' - זה שבחן של ישראל וגנותם.

למה לא השתמשנו בזה, וזעקנו כך להקריב את הפסח במשך כל ארבעים השנה?

הכל יכול להתהפך ברגע אחד

אחי ורעי, אתם מבינים אומר פה הקב"ה? מה פירוש שאין דבר אבוד בעולם? גם אם הקב"ה קבע משהו - או בעברית שלנו גם אם לפי הטבע זה ככה'. שבחן של ישראל הוא מצד אחד

להכיר את המציאות, את הריאליה, אבל בו זמנית – לעמוד ולזעוק 'למה נגרע' ולהאמין שהכל יכול להתהפך.

השאלה היא האם אני באמת מאמין שאם באמת אזעק רבש"ע עד מתי, רוצים משיח, רוצים גאולה - הרי שאין דבר שיכול לעצור את הרצון הפנימי הזה, של יהודים שאומרים 'למה נגרע'. זוהי אהבת כלולותיך של הקב"ה, וזוהי גנותם של ישראל. כמה אהבה מעניק לנו הקב"ה שרוצה לשמוע אותנו אומרים - 'לא מעניין אותנו כלום - למה נגרע'.

בעז"ה שנדע להשתמש בזה ולהאמין שברגע אחד הכל יכול להתהפך ואז תהפוך גנותנו לגדול שבשבחנו אולי מזה נלמד על תקופתינו תקופת הקורונה הקשה שסוגרת אותנו בביתנו, גם פה לענ"ד צריך לעשות חשבון נפש גדול על מה ולמה? נכון גזירה היא משמים אבל לא מרימים ידיים צריכים להבין שלא הכל אבוד מרכים לזעוק לשמים 'למה נגרע', ובל נשכח שכל המהות של הימים הנוראים זה ללמדנו שהקב"ה לא חפץ במות החוטא כי אם בשובו מדרכו וחיה, ו"תשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה".

ומעניין לעניין באותו עניין.

לפני חג הסוכות הבעל"ט אוסיף עוד נדבך אחד המלמד אותנו איך לשבח ולסגור על עם ישראל, הרי למדנו מקרבן פסח שני שהקב"ה הפך את סדר הזמנים והפסוקים רק בשביל לא להתחיל בגנות העם. ממי נלמד אם לא מסנגורם של עם ישראל רבי לוי יצחק הלוי מברדיטשוב ב"קדושת לוי" פרשת וילך ד"ה מי אל כמוך (לבאר המדרש תנחומא):

"ולקחתם לכם ביום הראשון", וכי ראשון הוא והלא ט"ו יום הוא, ואת אמרת ביום הראשון, אלא ראשון הוא לחשבון עוונות. וביאר ה"קדושת לוי" הכוונה בזה, דהנה בראש השנה ויום הכפורים עושים כל ישראל תשובה, תשובה זו היא בדרך כלל תשובה מיראה, מחמת הפחד הגדול של יום הדין, כי המלך הקב"ה יושב על כס המשפט וכל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, אבל אחרי שעברו הימים הנוראים שאז סלח הקב"ה לכל עוונות ישראל, הנה כשמגיע חג הסוכות שאז יושבים ישראל בסוכה בצילא דמהימנותא, הנה הם עושים תשובה מאהבה מתוך שמחה והתעלות הנפש.

וידוע מה שאמרו חז"ל יומא פו: כי על ידי תשובה מיראה זדונות נעשות לו כשגגות, ואילו על ידי תשובה מאהבה זדונות נעשות לו כזכויות.

לכן בראש השנה ויום הכפורים שישראל עושים תשובה מיראה, עדיין אין שום תועלת לחשב העוונות כיון שעדיין לא נתהפכו לזכויות, אבל בחג הסוכות שישראל עושים תשובה מאהבה ומהפכים את הזדונות לזכויות, הנה אז הוא "ראשון לחשבון עוונות", כי הקב"ה מחשב אז כל העוונות שנתהפכו לזכויות כדי להרבות שכרם של ישראל.